

ארבלו (שנייה מומין) בישיבת מרכז התנועה במחנת כנגראד מהרעלה על הפנים למיכניסי הקצרים

נשים לגברים, היא מגשימה את השיוור יון הלכה למעשה.

ספרי לי עי הרקע שדך?

נולדתי בעיר מוסול, שבציריך. זוהי עיר-הבירה הצפונית, הבית היה מסורתי ציוני. כשהייתי בת 16, אבא, שהיה סוחר, נפטר. סיימתי את לימודי התיכונים ונסעתי לבגדאד, ללמוד מדעי-החברה באוניברסיטה, כדי להכשיר את עצמי להיות מורה לאנגלית. הייתי הבת היהודייה הראשונה במוסול שגמרה בית-ספר תיכון ולמדה באוניברסיטה.

האם זה היה מקובל להתיר לבנות לנסוע בעצמן לעיר הכירה?

לא, זה היה יוצא-דופן, אבל מכיוון שאבא שלי נפטר, ואני הייתי הבת הגדולה לה שנסארה בבית, הפכתי עצמאית מגיל צעיר, וברגע שהחלטתי ללמוד אף אחד לא יכול היה להגיד לי לא. כשסיימתי את לימודי התמנית להיות מורה לשפה האנגלית בבית-הספר הממלכתי במוסול, יום בהיר אחד באה אלי תלמידה, וסיפרה לי שיש אצלם פגישה עם שליח מארץ-ישראל, ושהיא מזמינה אותי לבוא. מה אני אניגד לך, זה היה כמו את משמים.

באתי לפגישה. דיברו שפה שלא הבנתי, אמרו לי שזו שפת-הקודש, עברית. הטילו עלי לראגן את הסגוף, אחר-כך נשלחתי לסמינר בבגדאד.

בת כמה היית?

18. וכבר גיליתי כושר מנהיגות. כש-הסתים הסמינר קיבלתי הודעה אס-אראס — מחפשים אותך בבית, רוצים לדעת אם את פה, או בארץ-ישראל, הסתבר שגפון צה שמועה שעליתי לארץ. עליתי על הרכבת, וכשהגעתי כעבור 12 שעות למוסול, נסעתי לשכונת-היהודים (שמונת אלפים יהודי מוסול התגוררו באותה שכונתה). והנה, ברחוב שלי אני רואה, מה זה, בפתח כל הבתים מסתכלים עלי כאילו ירדתי מהירח.

טוב, הגעתי הביתה, הבאתי איתי מיוזר דה גדולה של ספרי עברית, התכנסנו לישיבת-מדריכים. פיתאום דפיקה בדלת, אחותי רצה לראות דרך חוריה-מנעול וראמה: מי שטרה. הספרים בעברית על השולחן פתוחים, נתתי לאמא, היא הכניסה אותם מתחת לשימלה הרחבה שלה ונעמדה במקום.

והנה כל הבית מתמלא קציני-מישטרה ושוטרים וציבור גדול מאוד של יהודים מלא את החצר ומעל לגנות. קציני המישטרה ביקש ממני להתייצב לפניו, מאיפה אורתי את הכוח לעמוד על הרגליים מול הקצין ללא-מורא וללא-פחד, אני עד היום לא יודעת. התחיל לחקור אותי: איפה היית? מדוע נעדרת ממוסול? ידוע לך על בחור שנעלם, שעלה לארץ-ישראל? עמדתי ואמרתי לו לקצין: אתה פוגע בי,

לא מצאו שום דבר. הקצין לקח את הכרע מהמיזוודה, הלב שלי הפסיק ללכת, הוא יצא והזמין אותי לחקירה במישטרה. החזיקו אותי במעצר לחקירות.

כיצד הגיבה אמך על פעיי לותך המחתרנית ועי מעצרך?

בבית היה לנו ויכוח. אמא פחדה שמא אני מסכנת את חייה. אמא פחדה שאסע לארץ-ישראל ואשאיר אותה, אשה אלמנה מטופלת בארבעה ילדים קטנים. לבד, היא אמרה לי: אם את נוסעת, קחי אותנו איתך.

האם לא חששה לשמך לשמוך הטוב?

בנושא זה לא הייתה בינינו תמימות

מי שאומר שקיבלתי פרס על זה שתמכתי בפרס נגד רבין מעליל עליה

דעים. אמא ואחי הגדול רצו שאחתת, הרבה בחורים ביקשו את ידי, אך אני סירבתי. אמרתי לעצמי שאני לא הולכת להקים מישפחה במוסול, רק בארץ-ישראלי.

האם מוסול היא חזק מכוורי דיסטאן?

כן, כל הכפרים סביבה הם כפרים כוורי דים, אך מוסול עצמה היא מוסלמית ודברים בה ערביים.

אם כך, אנו שחושבים שמוי צאך עיראקו טועים, את בעצם ממוצא כורדי?

הורי באו מאירביל, שהיא עיר כורדית, מכאן גם שמי, אירבילי, פאהומה אירבילי. בחלוצ נתנו לי את השם העברי, שושנה. פאהומה פירושו נבונה.

מה קרה אחרי ששחררת מבית-המעצר?

הוצמד לי מעקב. לא יכולתי בשום פנים ואופן לחזור לפעילות מחתרנית. הגעתי בת 18, לא יכולתי לשבת בבית באפס מעשה. כתבתי מיכתב לשליח החלוצי בנגד, ירחמיאל אסא. חבר חולתה, ובי-קשתי לאשר לי עלייה ארצה. כי אני מסכנת את עצם קיום התנועה במוסול. יום בהיר אחד, ויש לי דמעות בעיניים כשאני נזכרת. ה-20 לאוגוסט, 1947 יום חמישי, שעה שלוש אחרי-הצהריים, שעת קייץ לוהטת, כל הבית גם את שנתו —

אלבר אמר: כל אחד נוסע עם מה שעליו, את המיזוודות תשאירו פה. נסענו, הגענו לשדה פתוח, המוניות עוצרות, הדלת נפתחת, משהו צועק: "אחרי", חושך מצריים, הולכים בשורה, בקושי מפלסים דרך, פיתאום דורכים על אדמה חרושה ואותו משהו צועק: "ארצה פול!" משתטחים ארצה אחד ליד השני, דממה מסביב, עוברות דקות הרמשולות לנצח. נשמע זימוזם של אווירון ורקור מאיר השטח ומסנוור את עינינו. והנה יד נוגעת בי, מרימה אותי וזורקת אותי אל תוך האווירון. בפנים חושך. אני מגששת למצוא מקום, איפה אני יכולה להתמקם. לא רואה כלום.

שאני נוסעת לבגדאד בעיניי עבודה — המצאה של אותו הרגע. מזה יצאתי, עכשיו מה? הרי משהו מוכרח להגיד לאמא שלי, שלא תדאג. הלכתי לאחי הגדול, ימין דניאל, היום הוא מבקר בהסתדרות, אמרתי לו: דני, אני רוצה להודיע לך משהו. כשאני נזכרת באותו הרגע, אני נורא מתרגשת. דני, אמרתי לו, אני נוסעת לארץ-ישראל, מה? מתי? מה פיתאום? איך? דני, אמרתי לו, עכשיו. ואתה יודע שהמצב לא מאפשר לשאול שאלות. אל תגיד לאיש, רק אחרי שאגיע לארץ-ישראל תודיע לי. אמא, אני נפרדת ממך במילת שלום ולהתי-ראות בארץ-ישראל.

ספרי לי עי נסיעתך לבגדאד?

רעולת-פנים ולבושת עבאיה יצאתי מבית.

האם התחבאת מאחורי רעי לתי-פנים, או שכך הלכתן כמור?

זו הייתה תילבושתנו. לא רצינו להיות

אגיע לי להיות במקום השני ואף אחד לא עושה לי טובח

שונות מנשים מוסלמיות, כדי למנוע התי-נכלויות, היינו לובשות עבאיה ורעלה, וזה כמובן סייע גם לפעולת המחתרנית. עליתי לקרון-הרכבת. את יודעת מה זה 12 שעות ברכבת, מאובנת מפחד.

היה ערב-שבת, הגיעו עוד עשרה איש, הייתה קבלת-שבת, אבל כשאדם יושב ומחכה, גם השימחה אינה יכולה לקחת את ליבוי. הלב שלי גאה בדברים אחרים — איך? באינו דרך? ומה יהיה ואם נית פס ובית-הסוהר, הכל יכול לקרות. ואז נכנס לחדר ירחמיאל אסא, קראנו לו עמו אלבר (עמו בערבית דוד) ואמר: אנגיד לך איך תגיעו לארץ-ישראל, אך אני מבקש בלי תגובה. אתם נוסעים באווירון, יצאה לנו מהלב זעקה מאוספת. עמו

איך הרגשת?

קודם כל הקאתי, כל אחד מאיתנו הקיא, טסנו בחושך, לא ידענו מי לצידנו, היה שקט, דממה, כל אחד עם עצמו. אני כל הזמן חשבת רק שנגיע ושלא יתפסו אותנו. פחדתי מחורה לעיראק, חששתי לגורל המישפחה, אם יתפסו אותנו.

כעבור שעה וחצי נפתחה דלת תא הטיס, נדלק האור, הסתכלנו אחד על השני, הרוב היו בחורות ומעט בחורים. והנה יוצא בחור נמוך-קומה, עיניו אדומות, ומי הוא אם לא הרוי יוסף — שלמה הילל. הוא הרגיע אותנו, סיפר שיצאנו מגבול עיראק ושחוק שעה וחצי ננחת בארץ-ישראל.

איוו שימחה פרצה מליבנו, התחלנו לשיר שירי ארץ-ישראל, ירושלים, הקיי בוך, הכינרת.

כשהאיר השחר ואני הסתכלתי וראיתי את הכינרת היפהפיה ואת העמק, זלגו לי הדמעות מהעיניים.

נשלחתי למסדה ואחרי חמישה ימים לשדה-הנחום. נתנו לי לנכש עשבים עם נעליים לבנות על עקבים ושימלת משי לבנה שבהם באתי מעיראק, אפילו ביגדי-עבודה לא נתנו לנו. אבל מה, זה היה המאושר בימי חיי, הגשמי הלום, אני בארץ ישראל.

היכן היית במידחמת הי שיחרור?

שירתתי בבסיס האיזורי בכוכב הר רוחות. אחר כך עלינו לנווה-אור ויסדנו את המשק, איזה תנאים היו אז, מים היינו מובילים על חמורים מואדי בירה. את יודעת איזה מהפך עברתי, אחרי הפנים הרעולות מיכניסיים קצרים. הייתי מאושרת, מה זה מאושרת? זה לא מילה, אושר שלא היה כמותו. בן-אדם משוחרר,

שושנה ארבליאמוזינו במוסול בניג 16 היהודיה הראשונה שגמרה בית-ספר תיכון

אתה שואל אותי על בחור? אתה לא יודע שבמקומותינו בחורה לא באה בקשר רים עם בחור? אתה רוצה לפגוע בשמי? הוא עוב אותי, והשוטרים פלשו לחדר שלי, פותחים ספרים, הופכים את כל החדר. דר, והנה, הקצין מסיר את כובעו ומניח אותו על המיזוודה המלאה בסיפרי עבי-רית. הלב שלי מתחיל לדפוק, רק שלא יפתח את המיזוודה. עשו מהפכה בחדר,